

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

XVI. De Divortiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

caulis & contractibus sibi locum vendicat. In matrimonio vero conjungendo & impediendo, ex ipsius conjugii prerogativa, & quia favorabilis res est, congrue admittuntur. Vbi tamen a alter conjugum divitiis, honore, nobilitate, & potentia superior esset, testimonium illius, qui parens esset inferioris, adeo suspectum redditur, ut illud nullo modo sit admittendum: cum parentes filiorum incrementum, & honorem affectare proculdubio competantur.

Qualiter esse, & qualiter jurare debent testes super consanguinitate. h. d.

Quoties b ergo aliqui propter cognationem propinquitatis, separari petuntur, duobus vel tribus ejusdem consanguinitatis testibus adhibitis, vel totidem senioribus & melioribus ejusdem loci, id debet legitime probari. Testium autem examinatio in hac causa duplici interveniura menti fieri debet: ut jurent scilicet, & se non privato odio, neque amicitia, nec alicujus proprii commodi intuitu, ad hoc jurandum inductos: & sic ut ipsi dicunt, rei veritatem a majoribus accepisse, & se credere ita esse.

Probatio matrimonialis impedimenti non potest reprobari. h. d.

Proximus e autem juramentis & impedimento matrimonii legitime probato, si quis contra precedentem probationem partibus publicatam, quasi matrimonium impediri jure non valeat, probare velit, audiendus non erit, sed priori standum erit probationi.

DE DIVORTIIS.
TITVLVS XVI.

Divortium est dissolutio matrimonii. Et separatio tori potest appellari divortium. h. d.

Divortium d est dissolutio matrimonii, quae utroque vivente conjuge contingit. Sed & simplicem tori separationem divortium non male appellamus.

Matrimonium regulariter dissolvi non potest, & nisi sequuta sit copula, solvitur per ingressum monasterii, via ut remanens in seculo possit alteri nubere. h. d.

Sciendum est igitur legitime contractum matrimonium dissolvi non posse, quippe a Deo conjuncti ab homine separari non debent, nec valent: si tamen alter conjugum e, qui per verba contraxit de presenti, copula non secuta, sese ad observantiam regularem voluerit asstringere, poterit id altero etiam inconsulto efficere: & ei, qui in seculo remanere voluerit, alteri se jungere permittendum erit, nec causati poterit religionem ingressus, se falsa ad id causa inductum, puta quod conjugem lepra percussam crediderit, & ob id ejus abominatus complexus fuerit, cum & sine causa id ipsum facere poterit.

Dicens se velle ingredi religionem, est certum tempus praefigendum, intra quod vel ingrediatur, vel ad uxorem redeat. h. d.

Et si autem qui se ad religionem transire velle dicitur, certum est praefigendum tempus, intra quod legitime caveat, quod aut ad religionem se transferet, vel redibit ad conjugem.

Reddit rationem, cur non secuta copula per religionis ingressum matrimonium dissolvitur. h. d.

Neque mirum videri debet, quod post legitimum de presenti praestitum consensum, carnis non secuta commissione g, alter conjugum etiam altero invito ad vitam regularem transitum facere valeat: quia cum nondum una caro effecti sint, satis probabiliter, uno ad Deum transiente, alter in seculo remanere poterit.

a C. super eo. extr. de testibus. b C. quoties. extr. de testibus. c C. juravit. extr. de probatione. d Ca. 1. in glo. 32. q. 7. & glo. 2. in c. omne. 27. q. 2. e C. ex parte. 4. nos autem. extr. de conversis. conjugum. f C. ex publico. extr. de conversis. conjugum. g C. 2. extr. de con. conjugum.

Per sacri ordinis suspensionem non dissolvitur matrimonium, etiam non consummatum. h. d.

Diversum statuitur, si quis posthabito Canonico religionis ingressu, post aliquam per verba de praesenti desponsatam, sacros ordines susceperit. quoniam enim votum per sacri suspensionem ordinis firmatum, ad impediendum matrimonium futurum, ac dirimendum postea contractum habeatur efficax: ad dissolvendum tamen prius contractum etiam non consummatum, invalidum censetur. Ideoque talium ordinum non obstante suspensione, si ad profitendam probatam religionem induci non valeat, & sponsa ejus insisterit contractum matrimonium consummare, per censuram Ecclesiasticam compellendus erit.

Cultus disparitas, & creatoris contronelia sunt iusta causa dimittendi: & quod facit P. apa, Deus censetur facere. h. d.

Sed & si inter infideles matrimonio contracto sequatur copula fuerit, si alter qui in infidelitate permansit, a velit a fidei disjungi, aut non nisi cum contumelia creatoris, cum altero commemorari, licebit Christiano non modo matrimonium dissolvere, sed etiam (ut super diximus b) alteri se matrimonio jungere. Quibus casibus cum auctoritate sedis Apostolicae, & Romani Pontificis matrimonium distrahatur, non jam humana, sed potius divina potestate conjugium dissolutum intelligitur.

Ob veram coeundi impotentiam, non ob putatam dissolvitur matrimonium. h. d.

Item si quis ignarus virginem in uxorem duxerit, quae adeo arcta sit, ut mulier fieri non possit, vel similitudinem a natura contraxerit, ut ope medicorum non possit adjuvari: aut mulier virum acceperit, qui adeo arcta sit natura, ut eidem carnaliter commisceri non possit, poterunt invicem separari: & qui matrimonio aperi fuerit, ad secundas nuptias liberè transitum facere. Si quis tamen coeundi impotentiam casualis, post separationem aliam acceperit, aut ea e quae arcta putabatur, aliam invenierit, qui sibi setas referat, utroque casu post peractam penitentiam, ad priora conjugia redire compellendi erunt.

Quam quis duxerit vel retinuit sciens copula non idoneam habere ut foret, si non potest habere velut uxorem. h. d.

Planè si fuerit d quis cum ea, quae maribus impotens est commiscere, matrimonium contraxerit, vel alterius comperta postmodum impotentia, simul amoveri consenserint, his casibus Ecclesia iudicare conuenit, ut quas viri tanquam uxores habere non possunt habeant ut sorores.

Ob fornicationem carnalem vel spirituales non solvitur matrimonium, sed sit separatio tori. h. d.

Sapienter tamen accidit, ut matrimonii remanente sacramento, tori tantum fiat separatio, ut puta, si alter conjugum carnaliter vel spiritualiter fornicatus fuerit: quibus casibus matrimonium minime aboletur, sed sibi sunt invicem conjuges, etiam separati.

Pendente iudicio super adulterio, non habet locum separatio tori. h. d.

Ed & separatio non instituta statim de crimine accusatione, facienda erit: sed probata e & petita. Interim enim pendente iudicio, conjugum alteruter, iure quod habet in altero, privati non poterit.

Facta separatione tori ob fornicationem carnalem, post emendationem non compelluntur conjuges se resumere: secus, si ob spirituales. nisi alter velit monasterium ingredi. h. d.

Multum autem interest, utrum ob carnalem, an vero ob spirituales fornicationem tori sit facta separatio. Primo enim casu maritus adulteram uxorem

a Quanto. ext. de divor. b supra in qua mat. impo. post. h. d. 6. & seq. c C. fratern. in fi. extr. de frig. & malef. d C. consuetudini. ext. de frig. & malef. e C. ext. ut iure pendat. etiam

etiam emendam, nisi & ipse simili fornicatione a pol-
 lutus fuerit, recipere non compellitur, sed fornicatrix in
 claustris cum religiosis mulieribus ad perpetuum agen-
 dam poenitentiam erit collocanda b. Secundo vero, si
 fornicatus spiritaliter, ab infidelitate reuertatur, cog-
 tur, quae in fide remanet, illum resumere, nisi & ipsa ad
 religionem transitum facere voluerit: quod etiam nolen-
 te viro ad fidem reuerso, exequi liberè poterit.

*Regulariter uxor & uir non possunt disjungi, ut alter sumat sa-
 croi ordines, aut monasterium ingrediatur, saltem hoc in casibus praedecis-
 sionibus & sequentibus, h. d.*

His exceptis casibus alter conjugum, altero in seculo
 remanente, nec ad sacros ordines, nec ad regularem
 suscipiendus est obseruantiam, nisi forte remaneat ejus sit
 etatis, ut sine suspitione incontinentiae valeat in seculo
 remanere, aut ipsam continentiam uovere voluerit. Alio-
 qui quamquam de uxoris licentia & monasterium quis
 ingressus fuerit, & professionem fecerit, non uxor ad con-
 tinentiam cogi, sed vir ad uxoris torum uocari poterit,
 nisi post conjugis ingressum fornicata fuerit, aut se in-
 uicem continentiam promittendo abfoluerit.

*Qui uirita uxore ingressus est monasterium, & ab eadem u-
 xore redire coactus, ea mortua, non cogitur rursus in monasterium
 reuerti, sed non poterit amplius uxorem ducere. Quod si uxore
 non contrahente fuerit ingressus, illa mortua non poterit extrè, praeser-
 tim si fuerit professus consentiente uxore, h. d.*

Quod tamen est, si quis uxore in uita d. monastè-
 rium intraverit, & repetitus ad eam redire coactus
 fuerit, an eadem mortua, cogendus sit ad monasterium
 reuerti, an uero aliam possit in uxorem ducere? Et in hac
 specie responsum est, uotum quidem non tenuisse, & pro-
 pterea ad monasterium redire minime illum teneri: sed
 cum ingrediendo monasterium, debitum se non exactu-
 rum, promississe uideatur, ulterius uxorem ducere non
 poterit: cum id uovere in sua positum uoluntate fuerit.
 Quod si quis licentia & uxore, nec contradicente, uirum
 professus fuerit monachalem, uxore postmodum defun-
 cta, nec habitum quem semel assumpsit, abijcere, nec a-
 liquam sibi matrimonio copulata poterit. Matrimo-
 nium quoque temere s. contractum dirimendum erit:
 quod in eo, qui consentiente uxore professus fuerit, multo
 magis obtrinet, quamquam monasterium nunquam
 ingressus fuerit.

*Quae credens uirum esse mortuum, religionem est ingressa, à u-
 ro educta, si uir mortuus, non cogitur reuerti ad monasterium, licet
 ad sit expediat, h. d.*

Quid si uirum dea, qui credens maritum mortuū g.
 habitum religionis assumpsit, an seuo reuerso, de mo-
 nasterio educta fuerit, post obitum uiri sit ad regularem
 obseruantiam compellenda? Et quidem huic consultus
 ad salutem fuerit, si ad monasterium redeat: sed si ad hoc
 perducere non poterit, cogenda non erit.

*Etiam altero conjugum inuito potest qui uovere peregrinatio-
 nem, h. d.*

Licet autem alter conjugum altero inuito religionis
 uotum non possit assumere, uiri tamen etiam prater
 uxorem assensum peregrinationis ad terram sanctam pro-
 positum uovere, & implere liberè ualent.

*Uxor non plene certificata de morte uiri, contrahere non potest,
 quamuis continere nequeat, h. d.*

Et si quamuis illi diutissime in peregrinatione coin-
 morentur, vel etiam ab hostibus capti nuncientur,
 donec certum nunciū de uirorum morte uxores non
 receperint, ad aliorum conjugum consolare non po-
 terunt, quamuis ut certiorarentur, magnam adhibue-

rint diligentiam, & ejus aetatis sint & fragilitatis, ut con-
 tinere nequeant.

*Agenti petitorio ad conjugem, obstat consanguinitatis exceptio,
 secus si possessorio: quia antequam de exceptione cognoscatur, ple-
 naria restitutio est facienda, nisi conuentus exceptiens iures de ma-
 litiis, & probationes habeat in promptu: quo casu fiet restitutio
 quoad alia, non quoad copulam, h. d.*

Ergo nisi legitima subsit exceptio, conjugibus temerè
 disjunctis, alterum alterius repetendi semper inte-
 grum ius manet. Erit autem legitima exceptio, cum ali-
 quis consanguinitatis gradus obicitur a: quo quidem
 casu, licet si petitorio iudicio actum sit, antea de ipsa ex-
 ceptione cognosci debeat: si tamen possessorio quis ex-
 periat, antequam de consanguinitate discutatur, ple-
 naria erit facienda restitutio, nisi is qui conuenitur, & de
 malitia iuret, & super exceptione promptas probationes
 offerat. Quo casu excepta carnali commixtione, tantum
 quoad reliqua, restitutio facienda erit.

*Si mulier restituenda timeat sauitiam uiri, debet ab eo praestare
 cautio: & si ea non putetur sufficiens, dum causa plene cognoscitur,
 uxor est dependenda in loco honesto & tuto, h. d.*

Praestanda tamen erit idonea cautio b, quòd nullam
 restitute uolentiam uir inferet: quòd si tanta sit uiri
 sauitia, aut odio tam capitali uxorem prosequatur: ut
 trepidanti mulieri sufficiens securitas provideri nequeat,
 usque ad causae decisionem alicui proba & honeste mu-
 lieri studiosius custodienda committetur, in loco ubi uir,
 uel ejus conjuncti, mulieri nullam possint injuriam in-
 ferre. c

*Ob solam traditionem mulieris ad domum, nullum ius erit
 impediri uolenti sequenti matrimonio, h. d.*

Et hac quidem obtinente, secuto inter uiros & mulie-
 res matrimonio, Caterum d. si nullis praecedenti-
 bus sponsalibus, uel legitimo consensu mulier ad uiri do-
 mum iam traducta, postea abcedens alii forte nubere
 uoluerit, nulla facienda erit restitutio.

*Qui uivente uxore etiam ab eo separata quoad torum, secun-
 dam consuetam duxit uxorem, etiam prima mortua separabitur a se-
 cunda, sed cum alia contrahere poterit, h. d.*

Fornicationis e quoque repetenti obstat exceptio, to-
 trique ob eam causam sequuta separatione, separata
 uivente, aliam usque adeo superinducere quis prohibe-
 tur, ut si de facto duxerit, exque ea filios susceperit, etiam
 mortua adultera eandem retinere non possit: quod ipsum
 & priorè uxore minime cognita sibi locum uendicat, li-
 cet aliam ducere minime prohibeatur.

*Si mulier matrimonium contraxerit cum eo quem ignorabat
 conjugatum, uxore prima mortua erit in eius potestate uirum reti-
 nere, h. d.*

Hoc f. tamen de ea intelligi oportet, quam quis non
 signaram aliam uivere, & forte aliquid in morte alterius
 machinatum, in uxorem duxit: nam si qua praecedentis
 matrimonii penitus inscia alicui nupserit, priorè
 mortua, nisi mulier diuortium petat, ad petitionem uiri
 non sunt separandi. Nec enim sustinendum est, ut uir
 qui scienter in legem commisit, de proprio dolo com-
 modum reportet.

*Cum ea quam quis uxore uivente cognouit non sub specie ma-
 trimonii, de iuncta uxore potest qui contrahere si nouerit ipsarum
 machinatus est in mortem praedeguncta uxoris, h. d.*

Cum ea autem, quam quis uxore uivente non prae-
 xit matrimonii cognouit, si nihil in perniciè olium ui-
 uentis uxoris uir, aut mulier cognita, machinati fuerint,
 nec fidem de contrahendo sibi inuicem dederint, contra-
 ctæ postea nuptiae legitimæ reputandæ erunt. Sed est

a. Can. pen. & fin. extr. de adul. b. C. gaudemus. extr. de con-
 uers. conij. c. C. de conuers. conij. d. C. quidam. extr. de con-
 uers. conij. e. C. consilium. extr. d. tit. f. C. ex parte. extr. d. tit.
 g. C. placet nobis. extr. de conuers. conij. h. C. in Provincia nostra.
 extr. de spon.

a. Ca. lites. extr. de resti. spol. b. C. lites. in fin. extr. de
 resti. spol. c. C. ex transmissa. extr. d. tit. d. C. ex parte. extr. de
 resti. spol. e. C. ex litorum. extr. de eo qui dux. in mar. f. C.
 extr. de eo qui duxit in mar.

fidem quidem sibi invicem dederint, vel etiam de facto contraxerint a, si nec antè, nec post, legitima conjuge supervenit, carnalis intercessit copula, quamvis uterque graviter deliquerit, & propterea etiam sit imponenda poenitentia, matrimonium tamen contractum post uxoris obitum, minime dissolvitur.

Bonum aliquod subsecutum procedens delictum, & ejus poenam non abolet. h. d.

VSque adeo b autem machinato in alterius conjugum obitum adhibita, inter superviventes machinatores matrimonii spem excludit; ut si infidelis cum Christiana communicato consilio ejusdem maritum de medio sustulerit, licet postea per studium superstitis uxoris ad fidem Christianam translatus fuerit, non tamen propterea magis cum ea nuptias legitimas contrahere, aut contractas retinere poterit. Nec enim hujusmodi lucro, tam detestandum damnum Ecclesie refarciri patitur.

Animus & propositum distinguunt maleficia. h. d.

Diversa e ratio est eorum, qui ad fidem conversi, illorum sibi matrimonio junxerunt uxores, quos in belli certamine occiderunt: eorumque qui conversas duxerunt, quarum infideles maritos simili modo interfecerunt. nam cum tales virorum defunctorum interitum specialiter non quaesiverint, & matrimonium inter hujusmodi personas licite potest contrahi, & sic conjuncti divortium postulare nequeunt.

Punitur affectus licet non sequatur effectus. h. d.

Sed et si machinationem adhibitam in necem conjugis effectus consequutus non fuerit, si insidiator alteri supervixerit, spe conjugii a perpetuo destitutus, ad secundas nuptias nunquam aspirare poterit: sicut & in iis accidit, qui incestum admiserunt, sacerdotem interfecerunt, & aliis pluribus casibus.

Secunda nuptia absq. timore infamiae intra annum luctus post sunt celebrari, sed non debent benedici: quocumq. tempore contrahantur. h. d.

Illud quoque admonendi sumus, quibus casibus secundarum nuptiarum permisa est celebratio, minime verendum est nuptiis, ne si intra annum luctus ad secundam vota transeant, aliqua notentur infamia e. Cum enim secundum Apostolum mulier viro mortuo sit ab ejus lege soluta, ejusdem sententia & auctoritate, omnis legalis infamia censetur abolita: cum in his praesertim seculares leges non dedignetur sacros Canones imitari. Vir f tamen & mulier ad bigamiam transiens, non debet a Presbytero benedici: quia cum semel benedicti fuerint, hujusmodi benedictio iterari non debet.

DE REBUS SACRIS, SANCTIS, ET RELIGIOSIS. TITVLVS XVII.

Titulus sequens solum subordinat sequentia ad precedentia. h. d.

Sacramentorum breviter explicato tractatu, illorumque sectione ac natura cognitis, transamus jam ad res sacras & sanctas, quales sunt Ecclesie, Altaria, Sanctorum in his condita reliquia, vasa, vestes, & similia ad divinum cultum principaliter comparata. Paulò mox & de religiosis dicturi, ut sunt, religiosae domus, xenodochia, coemeteria, & sepulturae.

DE CONSTRVENDIS, CONSECRANDIS, ET REPARANDIS ECCLESIS, ET ALTARIIS. TITVLVS XVIII.

Non licet celebrare, nisi in templis consecratis, nisi ex privilegio, vel ex causa necessitatis. h. d.

a C. i. ext. de eo qui dicit in matr. b C. i. ext. de convers. infid. c C. i. ext. de conv. infid. d C. i. ext. de divortiu. e C. pen. & fin. ext. de steu. nup. f C. vir autem. ext. de steu. nup.

Eccliam a hoc loco accipimus non tam Christianorum multitudinem, fideliumque congregationem, quam manufactum ipsum templum Dei, & orationis domum, ab eo quod continetur ejus quod continet sumpta denominatione. Sicut ergo non alii h quam sacri Deo sacerdotes, sacramenta ministrare debent: sic non in aliis, quam in Domino consecratis locis, cum suis altaribus, vas, vestibus, & reliquis ad divinum cultum explendum utensibus, itidem consecratis, sacrificia offerre licet: nisi quis super hoc speciali sit privilegio munitus, vel summa coegerit necessitas: ut pote q. qui combusta sit ecclesia. quo casu, donec illa restaurata, in capellis cum sacra tabula celebrari poterit.

Constitutum in itinere, licet celebrare sub die, & celebrare supra votu. domibus est deponendus. h. d.

In itinere d quoque constitutus, ecclesia non reperitur, sub dio, sive in tentoriis, si tabula altaris, exteraque sacra ministeria adfuerint, missarum solennia celebrari permittendum erit: alioqui si quis in oratoriis & intra privatas domos constitutus, sine consensu Episcopi hoc facere ausus fuerit, deponendus erit.

Episcopus excommunicatus fidelibus, novam ecclesiam impone potest, & unam in plures dividere. h. d.

Constituuntur autem Ecclesie, vel ob incrementum populi, vel ob commoditatem plebium, vel certe universitatis intuitu, aut in pastoralis dignitatis privilegium. Ob incrementum populi tunc nova constituitur est Ecclesia, cum certis in regionibus adeo multitudo fidelium excrevit, ut illorum cura unica sit impar Ecclesia. Sicut f enim ea ratione unus Episcopatus in duas, Antistitis accedente voluntate, dividi potest: sic eum Episcopus de baptismatibus & parochialibus Ecclesiis, ecclesiarum accedente consensu, facere potest: quod cum factum fuerit, illa pars populi, quae novis Ecclesiis supponitur, a jure prioris Ecclesiae abolvitur.

Plures baptismales Ecclesie non debent fieri sub una consecratione, & terminationis controversia dirimenda est iudicio plebium, vel fore. h. d.

Plures g tamen baptismales Ecclesie in una terminatione facere non poterit. Quod si de terminatione duarum matricum ecclesiarum contentio fuerit, plebes utrarumque discernent: quod si non conveniant, Dei iudicio controversia discernetur.

Non est perjurus Episcopus fabricari Ecclesiam, licet juramentum non alienare ecclesiasticum. h. d.

Nec h quicumq. Episcopo obstitit, quod de rebus Ecclesiae non alienandis juraverit, nam & tali non obstante juramento, populo indigenti super basilicarum institutione salubriter providere poterit, & debebit.

Ob commoditatem plebium nova Ecclesia edificari potest, quae tamen matrici honorem exhibere debet. h. d.

Plebium s commoditas tunc novam aedificare susedet Ecclesiam, cum parochianorum pars adeo distat à veteri, ut certis temporibus non sine magna difficultate, & periculo illam adire, & ibi congruis temporibus divinis interesse, & sacramenta percipere possint: quo quidem casu maxime si ministro commode pro sustentatione sua provideri possit, nova quidem erit Ecclesia construenda, sed à filiali matrici Ecclesiae pro facilitate loci competens honor exhibendus erit.

Universitatis intuitu potest nova Ecclesia edificari, ut patet pro leprosis. h. d.

Vniversitatis intuitu nova Ecclesia edificari permittitur: veluti cum plures simul leprosi & sub com-

a Can. Ecclesia. de cons. dist. 1. b C. si non alii. & ca. 2. de ea que de conse. di. 1. c. Concedimus. de conse. di. 1. d. C. concedimus. v. si. in itinere. de conse. di. 1. e. C. clericus. de cons. dist. 1. f. C. praecipimus. h. si. cu. 16. q. 1. g. C. plures baptismales. 26. q. 1. h. C. si. ext. de eed. adsi. i. C. ad audientiam. l. 1. ext. de eed. adsi. k. C. ext. de eed. adsi.

